

Борисов Ігор Вячеславович

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-3055-013X*

ІННОВАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО І РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Тези присвячені проблемам вдосконалення законодавства про інтелектуальну власність як основу регулювання інноваційних правовідносин в Україні.

Ключові слова: інноваційна економіка, інноваційна діяльність, інновація, інтелектуальний капітал, інноваційна структура.

Borysov Igor

*PhD, Senior Researcher of the Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0002-3055-013X*

INNOVATIVE SOCIETY AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY

The theses are devoted to the problems of improving the legislation on intellectual property as a basis for regulating innovative legal relations in Ukraine.

Keywords: innovative economy, innovation activity, innovation, intellectual capital, innovation structure.

1. Переведення економіки України на засади моделі, що спирається на інноваційну діяльність і характеризується інноваційними цілями, інноваційними засобами їх досягнення та інноваційними результатами виробничої діяльності – нагальна потреба сьогодення.

Йдеться про перехід до економіки знань, особливістю якої є розвиток творчого та інтелектуального потенціалу людини. Основою інноваційного розвитку суспільства виступає інтелектуальний капітал як сукупність знань, досвіду, навичок, творчості, здібностей, взаємовідносин, що мають економічну цінність і використовуються у процесі виробництва та обміну з метою отримання доходу [1]. Ефективність інноваційної моделі розвитку економіки залежить від усвідомлення ролі інтелектуальної власності в суспільстві [2, с. 142].

Безумовно, не можна залишати без уваги проблеми антимонопольного законодавства, що покликане забезпечити конкурентоспроможність як на внутрішньодержавному, так і на світовому ринках господарюючих національних суб'єктів, а також інвестиційного законодавства, яке було б спроможне створити сприятливий клімат, придатний для залучення іноземного капіталу в сферу інноваційного господарювання. Це можливо шляхом застосування різноманітних інвестиційних механізмів, які зможуть забезпечувати фінансування інвестиційних процесів, наприклад, шляхом венчурного фінансування, яке може базуватися на об'єднанні капіталів в партнерства або інші форми кооперації.

При цьому слід зазначити, що інноваційну інфраструктуру України складає сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, які надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо). І хоча це не вичерпний перелік структур, але не можна не відмітити, що він повинний бути доповнений вказівкою на державу, яка і повинна створити конкретні соціально-економічні, організаційні та правові умови для запровадження ефективного механізму відтворення, розвитку й використання сучасних технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Без включення держави до кола учасників інноваційних відносин вирішити зазначені питання неможливо, оскільки саме держава повинна забезпечити умови для розвитку інфраструктури розповсюдження знань (патентних організацій, дослідницьких центрів, комунікаційних зв'язків, відкритих баз даних тощо), організувати інноваційну

структуру освіти і науки, забезпечивши достатнє фінансування цих систем, а також спрямувати свої зусилля на розвиток творчого потенціалу людини. Тобто до державних заходів в цій сфері слід віднести: а) організаційне, інфраструктурне та правове забезпечення; б) фінансове забезпечення; в) кадрове забезпечення; г) інформаційне забезпечення. Оскільки інноваційна діяльність пов'язана із створенням нових технологій, управління цією діяльністю стосується також проблем управління правами на інтелектуальну власність та захисту цих прав.

2. Зупинимось на співвідношенні таких категорій як інноваційна діяльність і право інтелектуальної власності. Хоча в Україні на сьогодні діє Господарський кодекс (далі – ГКУ), а також спеціальне інноваційне законодавство, зокрема, Закон України «Про інноваційну діяльність» (далі – Закон) [3], інші закони та підзаконні нормативно-правові акти, однак їх положення повною мірою не відображають специфіку регулювання інноваційних відносин. Так, норми ГКУ встановлюють загальні засади регулювання відносин в інноваційній сфері, а вказаний Закон містить спеціальні правила здійснення інноваційної діяльності. При цьому до відносин, що не врегульовані ГКУ, зокрема, це положення щодо виникнення і реалізації прав на об'єкти права інтелектуальної власності та положення щодо виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт, застосовуються положення Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) відповідно до ст. 332 ГКУ. Разом із тим вони повинні застосовуватися з урахуванням відповідних норм спеціального характеру, що містяться у ГКУ та інших законах України [4, с. 94]. Таким чином, законодавство про інтелектуальну власність – основа регулювання інноваційних правовідносин, потребує вдосконалення з урахуванням тих процесів, які відбуваються в сучасних умовах. І в першу чергу це стосується існуючого механізму легітимації прав на результати інтелектуальної діяльності, способів їх захисту та комерціалізації інноваційного продукту.

3. Рушійною силою інноваційного шляху розвитку визнаються технологічні інновації. Термін технологія (від грецького «*techne*» – мистецтво, майстерність, вміння) застосовується у різних значен-

нях: як наука про способи впливу на сировину, матеріали; як певна сукупність методів обробки, виготовлення, зміни властивостей, стану, форми певних матеріалів [5, с. 495]. Звідси зазначений термін має як вузьке, так і широке розуміння. У вузькому розумінні – це технічна інформація, яка представлена в патентах, або технічні знання, що передані в письмовій формі, у широкому – набір усіх навичок, знань і процедур, які необхідні для створення та використання благ. В літературі виділяють декілька варіантів технології: *технологія*, яка юридично оформлена у формі патенту або торговельної марки; *технологія* у формі, яка не підлягає патентному захисту або не запатентовані «ноу-хау»; *технологія*, яка втілена у кваліфіковану робочу силу; *технологія*, яка втілена в матеріальних економічних благах (фізичних продуктах) [6]. Такий підхід узгоджується з законодавством, оскільки аналіз останнього засвідчує, що цим терміном охоплюються і результати інтелектуальної діяльності, і сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень щодо порядку і послідовності виконання операцій процесу виробництва та реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг. Так, відповідно до ст. 1 Закону під інновацією розуміють не тільки новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, а й продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Аналіз практики створення і впровадження технологічних інновацій (далі – технологія) як в Україні, так і в розвинутих країнах світу, дозволяє погодитись з тим, що цей процес постійно модифікується. Якщо у XX столітті саме технології, які розроблялись і впроваджувались на одному виробництві (звідси і отримали назву «закритих технологій»), давали можливість таким господарюючим суб'єктам отримувати прибуток, то у XXI столітті – епоху «відкритих технологій», одночасна розробка і впровадження інновацій на одному виробництві стають неефективними з погляду на дуже великі витрати, які з цим пов'язані, а також ризиком отримання негативного результату. Тому практика в якості вирішення цієї проблеми пропонує застосування інновацій, які існують за межами конкретного господарюючого суб'єкта; техно-

логічне співробітництво шляхом об'єднання зусиль таких суб'єктів в інноваційному розвитку.

4. Комерціалізацією інноваційного продукту в наукових організаціях займаються спеціальні структури – Центри трансферу технологій (далі – ЦТТ), які здійснюють супровід науково-технічної розробки на всіх етапах її реалізації. Ці структури можуть надавати такі послуги: відбір і експертизу інноваційних проєктів, що мають комерційний потенціал; технологічний і патентний аудит інноваційних розробок; розробку механізмів правової охорони та управління інтелектуальною власністю; підготовку ліцензійних угод, контрактів, договорів про управління інтелектуальною власністю, про науково-технічну і виробничу співдружність.

Світова практика функціонування ЦТТ свідчить, що головна особливість цих структур – створення інноваційного ланцюжка, який дозволяє провести інноваційний проєкт від ідеї до її втілення. На етапі ідеї – це попередня оцінка затребуваності даної технології на ринку, перевірка можливостей захисту прав інтелектуальної власності. По закінченні досліджень – докладний маркетинговий аналіз, включаючи пошук потенційних покупців. У разі визнання розробки перспективною, ключовий момент – складання патентної заявки і отримання патенту. Наступний етап – рішення про форму трансферу: видача ліцензії, створення дочірньої компанії або спільного підприємства, продаж патенту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чухно А. А. Інтелектуальний капітал: сутність форми і закономірності розвитку. *Економіка України*. 2002. № 11. С. 48–55.
2. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. 450 с.
3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.
4. Інвестиційне право: підручник / за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя. Харків: Право, 2015. 512 с.
5. Словарь иностранных слов. 13-е издание, стереотип. Москва: Русский язык, 1986. 608 с.

6. Авраменко Е. С. Международный трансферт управленческих технологий и глобализация мировой экономики. *Известия Уральского государственного университета*. 2004. № 29. С. 22–30.

REFERENCES

1. Chukhno A. A. (2002). Intelektualnyi kapital: sutnist formy i zakonirnosti rozvytku. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine economy*, 11, 48–55 [in Ukrainian].
2. Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini. (2015). Yu. Ye. Atamanova, H. P. Klimova (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
3. Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 r. № 40-IV. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 36, art. 266 [in Ukrainian].
4. Investytsiine pravo. (2015). Yu. M. Zhornokuii (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
5. Slovar inostrannykh slov. (1986). Moskva: Russkiy yazyk [in Russian].
6. Avramenko E. S. (2004). Mezhdunarodnyy transfert upravlencheskikh tekhnologiy i globalizatsiya mirovoy ekonomiki. *Izvestiya Uralskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of the Ural State University*, 29, 22–30 [in Russian].

Васильєв Станіслав Валерійович

кандидат юридичних наук, доцент,

старший науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0002-1470-4426

ВИЗНАЧЕННЯ УМОВ ДОГОВОРУ ПРО ПРОВЕДЕННЯ КЛІНІЧНИХ ВИПРОБУВАНЬ ІННОВАЦІЙНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Наукове дослідження присвячено правовому регулюванню умов цивільно-правових договорів про проведення клінічних випробувань інноваційних лікарських засобів. Досліджені норми законодавчих актів, які